

2011

Bagi Zoltán

[MAGYAR TYÚK, FAJTA VAGY FAJTACSOPORT?]

MGKSZ Bíráló képzés - Szakdolgozat

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
Eredet	2
A fajták közötti hasonlóságok	4
A fajták elkülönítése	5
Összefoglalás	8
Irodalom	9
Mellékletek	

Bevezetés

Első ránézésre egyszerűnek tűnik a válasz, de úgy tapasztaltam, hogy sokak számára mégsem olyan nyilvánvaló a megoldás. Ahhoz, hogy megfelelő választ adhassunk a kérdésre érdemes alapjaitól kiindulva vizsgálni a témát.

A ma őshonosnak nevezett magyar tyúkfajták esetében két nagyobb csoportot különít el a szakirodalom, melyeken morfológiai, élettani és származásbeli szempontokból is jól elkülöníthetőek. Az egyik ilyen csoport a magyar tyúk, a másik pedig az erdélyi kopasznyakú tyúk. Mivel dolgozatom középpontjában a magyar tyúk áll, így ennek a csoportnak a részletezésével fogok a következőekben foglalkozni.

Eredet

A házityúk eredetére több elmélet is létezik. Kezdetben monofiletikus fajnak tartották, melyet a bankivatyúkra (*Gallus bankiva*) vezettek vissza. Ma már tudjuk, hogy másik három fajjal, az indiai szürke tyúkkal (*Gallus sonnerati*), a ceyloni tyúkkal (*Gallus lafayetti*) és a gengebár tyúkkal (*Gallus varius*) is termékeny utódokat tud létrehozni a bankiva, így ezeket sem zárhatjuk ki teljes bizonyossággal a házityúk ősei közül (Peitz, et al. 1996). Hasonlóan gondolkodik Szalay (2004) is, aki a polifiletikus eredetet valószínűsíti, majd hozzáteszi, hogy a fajok nagy földrajzi elterjedése miatt a házasítás időben és térben egymástól függetlenül többször bekövetkezhetett és ez szintén növeli a polifiletikus eredet esélyét. Leírása szerint a Délnyugat-Ázsiában az i. e. IX.-V. században meghonosodott házityúk Görögországba perzsa közvetítéssel jutott el. Közép-Európába pedig valószínűleg a kelták hozták magukkal. A jelenleg magyar nemesített tyúknak nevezett fajtacsoport fajtái egy közös ősről vezethetőek vissza, mely a magyar parlagi tyúk volt. Ennek a parlagi fajtának a kialakulása a magyarság Kárpát-medencébe érkezésével kezdődött. Ugyan csak kevés bizonyítékkal rendelkezünk, de joggal feltételezhetjük, hogy honfoglaló őseink hoztak magukkal tyúkokat is a Kárpát-medencébe. Ezek a ma ismert kistestű fajtáknál is kisebbek voltak a csontleletek tanulsága alapján (Szalay, 2002). Tojásuk mindössze 38-40 g súlyú lehetett. A leletekből annyi biztosan megállapítható, hogy más típusúak voltak, mint a rómaiak által korábban behozott tyúkok. Akkori parlagi tyúkjaink keveredtek a honfoglaláskor már itt lévő parlagi tyúkfajtákkal. A következő lényeges lépcsőfok a magyar parlagi tyúk kialakulásában a tatárjáráskor keletről hazánkba kerülő piros füllebenyű, ázsiai tyúkfajta, mely természetben is nagyobb volt akkori tyúkjainknál (BODÓ, 2000). A következő fordulópontot a török hódoltság korában bekerülő balkáni és kisázsiai fajták jelentették (SZALAY, 2002). A török hódoltság korában zajló

háborúk során elnéptelenedett vidékekre érkező, nyugatról betelepített népesség szintén hozta magával saját fajtáit, így ezek is jelentős hatással voltak parlagi tyúkjainkra. Szalay (2002) valószínűsíti, hogy parlagi tyúkjainknak már a középkorban lehettek bizonyos nagyobb számú színváltozatai. XVIII-XIX. században ezek többé-kevésbé egységes típusúvá formálódtak, így ekkortól különböző fajtaváltozatokról beszélhetünk tollszínük alapján. Több szakíró is megemlíti ezek tetszetős külsejét, testsúlyuk ekkor 1,25-1,5 kg volt. Tojástermelése pedig mindössze 50 db évente (Mihók, 2006). Ebben az időszakban alakult ki a magyar parlagi tyúk azon típusa is, amit a mai fajtáink alapjának tekinthetünk.

Itt érdemes megállni kicsit és megfogalmazni, hogy mit is nevezhetünk parlagi állatfajtának. Erre talán legalkalmasabb Kovács és munkatársai (2003) közlése, akik Bakoss Lászlóra hivatkozva parlaginak neveznek minden olyan fajtát, „amelyek minden különösebb emberi beavatkozás és szaktudás nélkül a talaj-, éghajlati, takarmányozási és gondozási viszonyokhoz alkalmazkodva, természetes kiválogatódás útján, maguktól alakultak olyanokká, amilyenek lettek. Fő jellemvonásuk ezeknek e parlagi fajtáknak a nagy edzettség és ellenálló képesség (mert hiszen az élet törvényei szerint a gyöngék elpusztultak), de nagyobb termelőképességet fel nem mutathatnak, mert ha ez irányban kiválogatódás történik, az már emberi, illetve tenyésztői beavatkozás, és így a fajta már javítottá válik.”

Visszakanyarodva eredeti témámhoz, bizonyos tulajdonságok javítása érdekében a XIX. század végén kezdődő tudatos, de még koránt sem egységes szemlélet szerint folytatott nemesítési munka fő erőfeszítései a testsúly és a tojásmennyiség növelésére, a tojástermelés egyenletesebbé tételére és a barna tojásszín elérésére irányultak. Ezen célok eléréséhez leginkább langshan, brahma és plymouth rock fajtákat használtak fel. Ezeknek a keresztezések főleg néhány lelkes kistenyésztő és szakíró útmutatásai alapján zajlottak, a központilag irányított nemesítés később kezdődött. A források alapján (Szalay, 2002) ezek a keresztezések nem feltétlenül váltak hasznára a fajtáknak és sokszor csak még kiegyenlítetlenebbek lettek az állományok. Ekkor indította el az akkori földművelésügyi miniszter, Darányi Ignác az országos kakas-csereakciót, melynek keretében főleg magyar fajták kakasaival szándékoztak javítani a magyarországi állományokat. Ez a lépés hosszú évek alatt beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és a hazai tyúkállományok minőségi javulása mellett sikerült egységesebbé is tenni azokat. Az akkori leírások alapján egy diverz, de a mai fogalmak szerint is kettős hasznosításúnak nevezhető fajta volt a magyar parlagi tyúk. Ezen belül pedig elkülöníthetők voltak a fehér, sárga, kendermagos és fogolyszínű változatok.

A fajták közötti hasonlóságok

Az azonos kiindulási alapnak köszönhetően sok tulajdonságban hasonlóak a fajták. Ezek közé tartozik a testméret és testsúly, a test arányok, a piros, egyenletesen fűrészelt taréj, a piros füllebenyek, arc és szakáll, valamint a tojások barna vagy világosbarna színe. Pontos leírást a magyar tyúkfajták részletes leírása ad (11).

Testsúly: Kakas: 2,50–3,00 kg. Tojó: 2,00–2,30 kg

A kakas jellemzői:

Fej: Kicsiny, rövid. A koponya feltűnően domború (erősen boltozott).

Csőr: Rövid ívelt, töben igen erős.

Szem: Élénk, kifejezésteljes, bizalmatlan tekintetű.

Taraj: Középnagy, egyenes, felfelé álló, egyenletesen csipkézett és a koponyacsonton túl erősen hátra hajlik.

Arc: Tollszőrrel igen ritkásan fedett, úgy, hogy majdnem egészen csupasz.

Füllebeny: Nagy, hosszúkás, ovális alakú, finom tapintatú.

Áll-lebeny: Nagy, lekerekített.

Nyak: A fejtől erősen elszélesedő, kissé hátraszegett; a nyak töve szélesen megy át elől a mell-, hátul a hátvonalba. A nyaktollazat dús.

Törzs: Középhosszú, eléggé hengeridomú; a has kissé felhúzódt, ami a karcsúság látszatát növeli. Mell: Telt, kiemelkedő (előreálló), széles és meglehetősen domború.

Hát és nyereg: A nyereg felé erősen lejtő hát rövid, a nyereg gyengén emelkedő, a hátvonal homorú. Szárny: Magasan tűzött, aránylag nagy, jól kifejlett és a testhez simuló.

Farok: Magasan tartott, csukott, a test nagyságához viszonyítva nagy; a hosszú sarlótollak merész ívelésűek. A farok elhajtási szöge éles, mintegy 45 fok körüli lehet.

Lábszár és láb: Comb és lábszár középhosszú; a csontozat finom, de erős, a sarkantyú erős és befelé ívelt. Az erősen (szabályosan) ívelt lábujjak középhosszúak, szétállóak és erős körmökkel vannak ellátva; számuk négy.

Testtartás: Délceg, kissé vad, bizalmatlanságot eláruló.

Tollazat: Testhez simuló, a pehelytollazat dús.

A tojó jellemzői:

A kakasétól – a testrészek kisebb arányaitól eltekintve – különösen abban tér el, hogy a tojó törzse hosszabb, miáltal a hengeridomot jobban megközelíti; a nyak töve a kakasénál karcsúbb; a hátvonal vízszintesebb és a nyak, a hát, a nyereg és a farok a tojójellegnek megfelelő lantformát veszi fel; a jól kifejlett hátsó rész az úgynevezett tojóhassal és a

meglehetősen nagy párnákkal együtt sokkal terjedelmesebb, s főképp idősebb tyúkoknál nagyon mély; végül a szárnyak vízszintesebb állásúak és erősen a testhez simulók.

Mindegyik fajtára jellemző az extenzív tartási viszonyokhoz való magas fokú alkalmazkodás, mely megnyilvánul mind az időjárás- és takarmányozási szélsőségekkel, mind pedig a predátorokkal, parazitákkal és betegségekkel szembeni jó ellenálló képességben. A finom csontozat és különleges húsminőség szintén jellemző rájuk.

A fajták elkülönítése

A magyar parlagi tyúkból a nemesítés során előbb színváltozatok, majd fajtaváltozatok végül önálló fajtákat alakítottak ki. Ezt erősíti Szalay (2002) is a következőképpen: „A sárga, fehér, kendermagos és fogolyszínű tyúkjaink kialakulása azonos alapfajra vezethető vissza és csak később formálódtak eltérő típusúvá, fajtaváltozattá, majd fajtává.” Ezeknek a fázisoknak ugyanakkor nehéz élesen meghúzni a határait, mivel a különböző tulajdonságok csak fokozatosan alakultak ki. Talán a legcélszerűbb, és a valósághoz is a legközelebb álló, ha egy olyan folyamatként fogjuk fel a dolgot, aminek a kiinduló pontja a magyar parlagi tyúk és végpontja a belőle megszületett négy, nevükben színükkel jellemzett fajta. A fajták önállóságát számos tény bizonyítja. Az egyik legalapvetőbb különbség a fajták történetében és ezen keresztül génkészletükben mutatkozik. A fajták kialakításának kezdetén a parlag állományból színek alapján kiválogatott törzseket önmagukban, tiszta vérben tenyésztették. Az állami tenyésztésirányítás miatt a fehér magyar, sárga magyar és kendermagos magyar esetében a földrajzilag is elkülönültek a fajták egymástól. A sárga magyart a Dunántúlon tenyésztették túlnyomó részben. Az Alföldre a fehér magyar került, mert színe miatt jobban viselte az árnyék hiányát és a tűző napsütést. A kendermagos magyar Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön találta meg a helyét, köszönhetően annak, hogy ezeken a vidékeken rejtő színe jobb védelmet biztosított a predátorokkal szemben. Ez pedig a külterjes tartásmód miatt fontos szempont volt. A fogolyszínű magyarra területi meghatározás nem vonatkozott, de főleg a szárnyas ragadozókkal veszélyeztetett erdős területeken kedvelték. A legszembetűnőbb különbségek természetesen a tollazat színében mutatkoznak, de fajtánként eltér a csőr, a láb és a körmök színe is. Termelési tulajdonságaikban is tapasztalhatunk kisebb különbségeket.

Hidas (2002) megemlíti, hogy kezdetben a genetikai távolságok számításával értékelték a fajtákat, ami azt jelentette, hogy génmegőrzési szempontból azok a legértékesebb fajták, amelyek a többitől legjobban letérnek a markerek tekintetében. Az újabb szemlélet szerint viszont a megőrzendő állományok belső genetikai szerkezete is, azaz a fajta genetikai

variabilitása is fontos szempont. Ezért az őshonos magyar tyúkfajták esetében nem is lehet cél a teljes egységesítés, hiszen azzal elszegényítenénk a genetikai alapot, így csökkentenénk a fajta értékét és túlélési esélyeit. Egyes vélemények szerint a fajták vegyes állományokban is szaporíthatóak. Ennek ellentmond Fehér Sándor közlése (Szalay et al., 2004) aki saját tapasztalatai és tanúk elmondása alapján azt állítja, hogy nagyon sok tanyákban csak egy féle tyúkot tartottak és tartanak ma is, azokat nem keverik egymással.

Fehér magyar tyúk

A magyar parlagi állományból kiválogatott fehér színű egyedekkel kezdődött el a kialakítása. A testméret és a tojáshozam növelése érdekében fehér színű leghornok segítségével nemesítették (Kovácsné G. K, 2004). A nemesítő munka során sikerült elérni a kitűzött célokat, és megőrizni a fajta eredeti karakterét. Így a tojáshéj színe barna maradt, a fül élénkvrös, a láb pedig hússzínű többnyire. Ezek a jegyek a leghorn esetében fehérek, illetve a láb sárga (Esther és Aad, 2004). A láb és lábujj eredetileg fiatal tyúkoknál hússzínű, idősebbeknél csontfehér, a nemesítés eredményeként kialakult sárga lábszín azonban megengedett. A csőr minden esetben csontfehér. A szem narancsvörös. A taraj, arc, áll- és füllebeny vérpiros. Tollazata tiszta fehér, ragyogó, ezüstös zománcú (I1).

Kendermagos magyar tyúk

A kendermagos magyar nemesítése során a plymouthot rock és a new hampshire fajtákat használták (Kovácsné G. K, 2004) a parlagi állományokból kiválogatott kendermagosok javítására. Ezek sárga lábú, sárga csőrű és sárga bőrű fajták (Hans-Joachim, 2006). A kendermagos magyar csőre csontfehér, szeme narancsvörös. A taraj, arc, áll- és füllebeny vérpiros. A láb és lábujjak hússzínűek vagy csontfehérek de a sárga is megengedett. A körmök fehérek vagy sárgák. Tollazata mindkét nemnél az alapszín kékesszürke, amelyen a sötét, fekete színhatású, keskeny keresztcsávok váltakozó elhelyezkedése idézi elő azt az érdekes és a szemlélőre oly kedvező benyomást gyakorló, ún. kendermagos színt. Kakasoknál közismert módon a szín rendszeren világosabb, míg a tyúkok sötétebbek, ami a Z ivari kromoszómán elhelyezkedő, sávozottságot okozó gén (B) kapcsolt hígítófaktor hatásaként jelentkezik. A tollak túl világos vagy túl sötét, illetve túl finom vagy túl durva rajzolata kifogásolható (I1).

Sárga magyar tyúk

Ez a fajta kapta a legtöbb behatást a külföldi fajták révén. A magyar parlagi sárga egyedeinek nemesítéséhez felhasználták az olasz parlagi tyúkot, az orpington, a rhode island redet, és a welsummert. Az alapanyag pedig egy Szigetközi vegyes állományból származott (Biszkup és Beke, 1951). A sárga magyar csőre sárga, szeme narancsvörös. A taraj, arc, áll- és füllebeny vérpiros. Lába és a lábujjak sárgák. A körmök sárgák. Tollazatáról elmondható, hogy világosabb és sötétebb színárnyalatban előforduló is előfordul, melyek közül az élénksárga színű egyedek szaporítása kívánatos. A fiatal tyúkoknál az alapszín élénksárga, az idősebbeknél némi fakulás megengedhető (I1). A nyaktollának végei, a szárny evezőtollai és a faroktollak végei kismértékben barnásfeketék. A kakas tollazatának alapszíne valamivel sötétebb, a nyak- és nyeregtollak, valamint a szárny fedőtollai élénk vörössárga színűek, az evezőtollak és a kormánytollak barnásfeketék, a sarlótollak zöldes árnyalatba hajló feketék. Csőre és lába sárga, tojása világosbarna színű. A naposcsibék egyszínű világosbarnák (I2).

Fogolyszínű magyar tyúk

Talán nem túlzás azt állítani, hogy sokáig mostohagyereknek számított fajtáink között. Nemesítésére nem tettek akkora erőfeszítéseket, mint a fentebb felsorolt három fajtánál. A kilencvenes évekre szinte teljesen eltűnt, utolsó példányait az alföldi tanyavilágban sikerült fellelni. Leginkább kis tenyésztők kezén formálódott és ennek nyomait magán is viseli, mert koránt sem annyira egységes, mint más fajtáink. Az életmentő beavatkozásnak köszönhetően 2004 óta elismert fajta, melynek tenyésztési programja és génbanki állományai vannak. A fajtára legnagyobb hatással a welsummer és leghorn fajtákkal való keresztezés volt, de a hosszú „elhagyatottságnak” köszönhetően még nagyon sok hatás érte. Éppen ezért valószínűleg nem tévedünk nagyot, ha kijelentjük, feltehetően ennek a fajtának távolodott el legjobban a genetikai állománya a fajtacsoport többi fajtájától.

Csőre fehér, sárga vagy hússzínű. Szeme narancsvörös. Taraja, arca, áll- és füllebenye vérpiros. A láb és az ujjak hússzínűek, csontfehérek esetleg sárgák. A körmök fehérek vagy sárgák (II). A tojó alapszíne az egész testre kiterjedően barna, hasonlít a fogoly színéhez. Finom rajzú tollazata a mellen vöröses, a nyakon, vállon és háton (a nyeregtollakon) sárgás, a test hátsó részén és a hason szürkés árnyalatú. A fark és a szárny evezőtollai feketék vagy sötétbarnák. A nyaktollakon fekete, keskeny csíkok láthatók, úgyszintén a mell-, hát- és szárnytollakon is keskeny, barna sávokból álló a toll körvonalához hasonló rajz található (rajzolt toll). A kakas nyak- és nyeregtollazata aranysárga, piros árnyalattal. A nyak- és

nyeregtollak hosszában vékony, fekete csík látható. A fej tollazata narancsvörös, a nyereg, a váll és a hát felső része barnáspiros, a mell, a has és a combok fedőtollai pedig feketék. A kakas sarlófaroktollai szintén feketék, zölden zománcolt árnyalattal. Csibéik pelyhezete középbarna, világosabb tarkázottsággal élénkített, vadmadárszerű színeződésű. Tojásaik színe a többi magyar tyúkfajtához hasonlóan világosbarna vagy barna (I2).

Tapasztalatok a fajtával kapcsolatban:

Saját tapasztalataim ennek a fajtának a tenyésztésével kapcsolatban vannak. 2010-ben szereztem be az alapot jelentő állományt a Debreceni Egyetem génbankjából. Ezek sárga lábú egyedek, melyek esetében gyakori a tollazat színhibája. A leggyakoribb színhiba a túl világos, néha már teljesen sárga szín. Ez a probléma leginkább a nőivarnál tapasztalható. A kakasok esetében a leggyakoribb hiba a túlságosan erősen vörös színű nyak és nyeregtollak, valamint a mell, has és combok fekete tollainak sárga vagy vörös szegélyezettsége. Ritkán, de előforduló hiba még a szinte teljes testre kiterjedő fekete tollazat. Ez mindkét ivarban előfordulhat. A csibék színezete kb. 50-50%-ban sárga illetve sávozott vadas színű. Ritkán előfordulnak fekete és fehér színű csibék is. Szintén mindkét ivarnál megjelenhet a különböző mértékben deformálódott, eldőlt vagy részben kétsoros taréjalakulás.

Tapasztalataim szerint jó élelemkeresők, és igénylik a szabad tartást. Szeretnek repülni, a kerítések nem jelentenek nekik akadályt. Az időjárás viszonyosságokat is jól tűrik, legszívesebben a szabadban éjszakáznak. Ilyenkor 3-4 méter magasra gallyaznak fel. A betegségekkel szemben ellenállóak.

Összefoglalás

Véleményem szerint az őshonos magyar tyúkfajták önállóságát nem lehet megkérdőjelezni. Bár nem segíti a tisztánlátást a sokszor pontatlan, vagy egymással ellentétes tartalmat hordozó szakirodalom, és a szakemberek között is vannak, akik még nem merik egyértelműen állást foglalni, a fajtákat leginkább ismerő és gondozó szakemberekben nincs efelől kétség. Miután pedig az elkülönítés biológiai alapjain túl a hatósági és a jogalkotói állásfoglalás is a fajták önállósága mellett tör pácát, a vita értelmetlenné válik.

A fajták jövőjével kapcsolatban Szabolcs István (2005) is megjegyzi, hogy a fajták jobbítása a modern állattenyésztési módszerek alkalmazásával csak úgy valósulhat meg, ha a génmegőrzés elsődlegessége nem sérül. Ezzel teljesen egyet értek, hiszen csak akkor tölthetik be szerepüket, ha megőrizzük az évszázadok során kialakult tulajdonságaikat, melyek révén értékes forrásai lehetnek az iparszerű baromfitenyésztésnek és a hagyományos

biogazdálkodásnak egyaránt. Ezek a fajták az idők folyamán egyedülálló módon alkalmazkodtak a Kárpát-medence természetföldrajzi és kulturális viszonyaihoz, kulturális örökségünk részei lettek, így megőrzésük erkölcsi és gazdasági okokból is indokolt. Szerencsére a fajták fenntartására génbankok is működnek, melyek –ugyan egyre csökkenő lehetőségek között- nem csak fenntartják a fajtákat, de magas színvonalon kutatják is azok történetét, tulajdonságait és a bennük rejlő potenciál kihasználásnak lehetőségeit. Ezt a munkát fogja össze és koordinálja a Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete (MGE), mely hatóságilag elismert tenyésztői szervezete a magyar tyúkfajtáknak is. Úgy gondolom, hogy a tenyésztés színvonalának fenntartása és javítása érdekében nélkülözhetetlen, hogy az MGKSZ is ennek a szervezetnek az iránymutatásait kövesse, és összehangolt munka folyjék.

Irodalom

Biszkup F. – Beke L. (1951): A magyaróvári sárga magyar tájfajta tyúk kitenyésztésének módszerei és eredményei. Agrártudomány: III(9) 461-467.

Bodó I. (2000): Magyar tyúkfajták. Eleven örökség, Agroinform kiadó, 74.

Esther V. - Aad R. (2004): Leghorn. Tyúkok enciklopédiája, Ventus Libro kiadó, 149-152.

Hans-Joachim S. (2006): Plymouth Rock. Tyúk lexikon, Alexandra kiadó, 216.

Hidas A. (2002): DNS markerek vizsgálata a baromfi állományok génmegőrzésében. Génmegőrzés; kutatási eredmények régi háziállatfajták értékeiről, Lícium Art, 207-212.

I1: A magyar tyúkfajták részletes fajtaleírása. http://www.mge-hu.com/WEBSET_DOWNLOADS/526/A%20magyar%20ty%C3%BAkfajt%C3%A1k%20r%C3%A9szletes%20fajtale%C3%ADr%C3%A1sa.pdf

I2: A magyar tyúkfajták ismertetése: http://www.mge-hu.com/WEBSET_DOWNLOADS/526/A%20magyar%20ty%C3%BAkfajt%C3%A1k%20ismertet%C3%A9se.pdf

Kovács F. – et al. (2003): A magyar baromfifajok és –fajták. Óshonos állataink és termékeik, a hungarikumok, MTA Társadalomkutató Központ, 69.

Kovácsné G. K. (2004): A sárga magyar tyúk génmegőrzése és fajtafenntartása
Mosonmagyaróváron, Baromfi, 2004/1, 22.

Mihók S. (2006): tyúk, gyöngytyúk, pulyka, kacska, pézsmaréce, lúd. Gazdasági állataink-
Fajtatan, Mezőgazda kiadó, 50-51.

Peitz. – Beate. – Leopold (1996): A tyúk házasítás és elterjedése. A tyúk, Hogyf Editio, 11.

Szabolcs I. (2005): Régi magyar tyúkfajtáink tenyésztője – Dr. Szabolcs István. Baromfi,
2005/2, 4-7.

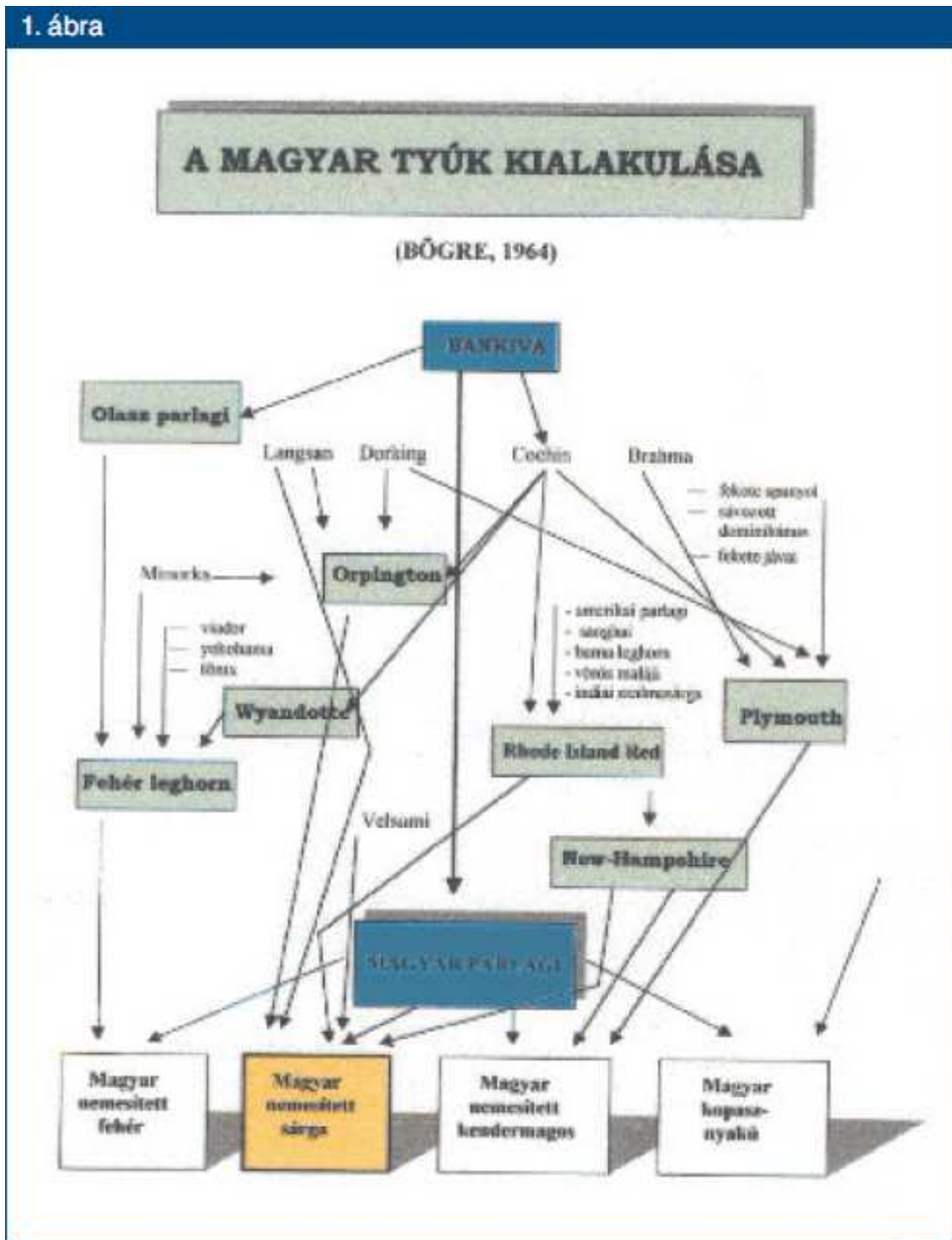
Szalay I. et al. (2004): Tyúktenyésztés és -tartás. Alternatív baromfitenyésztés és -tartás,
Mezőgazda kiadó, 131-132.

Szalay I.- Koppány G.- Székelyhidi T. (2004): Az emlékek erősítenek bennünket. Baromfi,
2004/4, 12-17.

Szalay István (2002): Régi magyar baromfifajták, Mezőgazda kiadó 20-24.

Mellékletek

1. ábra

Az ábra a magyar tyúkfajták rokonsági viszonyait szemlélteti. Sajnos a fogolyszínű magyar tyúk nem szerepel rajta. Forrás: Baromfi

A következő táblázatok az egyes fajták leírásait mutatják be különböző szakíróktól különböző időpontokban.

Forrás: Régi magyar baromfifajták-Szalay István

Az utolsó táblázat az egyes fajták

takarmányértékesítését szemlélteti. Forrás:

Történelmi állatfajtáink enciklopédiája- Tózsér János, Bedő Sándor

Sárga magyar tyúk			
	Hreblay (1912)	Bakoss (1931)	Tóth P. (1956)
Fej	kicsi	kicsi	kicsi, boltozott
Csőr	-	-	sárga
Köröm	-	-	sárga
Bőr	fehér	sárga	-
Szem	élénk	-	narancsvörös
Taraj	♂ felálló fűrészelt, ♀ középnagy	egyszerű, fűrészelt, ♀ oldalt hajló	egyszerű csipkézett, ♀ lehajló
Arc	sötétpiros	piros, tolatlan	-
Áll-lebeny	sötétpiros	-	-
Füllebeny	sötétpiros	piros	-
Törzs	zömök	-	középhosszú, hengeres
Mell	erőteljes, mély	-	széles, domború
Hát és nyereg	-	-	kissé ívelt
Szárny	-	-	magasan tűzött, sötétsárgák
Farok	fekete vagy barna, ♂ ívelt	fekete	barna vagy fekete, ♂ zománczott
Láb	-	-	középhosszú
Lábszár, ujjak	fehér vagy rózsaszín	sárga	sárga, csupasz
Tollazat	vörössárga, ♂ nyak világosabb	sárga, nyak világosabb, hát sötétebb	sárga, nyakon cirmos lehet
Kendermagos magyar tyúk			
	Hreblay (1912)	Bakoss (1931)	Tóth P. (1956)
Fej	kicsi	kicsi	kicsi, boltozott

Fehér magyar tyúk			
	Hreblay (1912)	Bakoss (1931)	Tóth P. (1956)
Fej	kicsi	kicsi	kicsi, boltozott
Csőr	csontfehér	fehér	sárga
Köröm	csontfehér	-	sárga
Bőr	-	fehér	sárga
Szem	♂ barna, ♀ sárgásbarna	barna vagy sárgásbarna	narancsvörös
Taraj	♂ nagy, húsos	egyszerű, fűrészelt, ♀ oldalt hajló	egyszerű csipkézett, ♀ lehajló
Arc	élénkpiros, tolatlan	piros, tolatlan	-
Áll-lebeny	♂ tojásdad, ♀ kerek	-	nagy, kerek
Füllebeny	♂ piros, ♀ kékesfehér	piros	vérpiros
Törzs	alacsony, mély és zömök	-	középhosszú, hengeres
Mell	széles, húsos	-	telt, széles
Hát és nyereg	hátrafelé lejt	-	ívelt
Szárny	rövid, erős	-	magasan tűzött
Farok	-	-	háttal 45°-os szögben, ♂ sarlótollak
Láb	rövid, vékony	-	-
Lábszár, ujjak	csontfehér	fehér	-
Tollazat	fehér, ♂ nyak aranyozott	fehér nyak, sárgás árnyalatú	ragyogó fehér

Kendermagos magyar tyúk			
	Hreblay (1912)	Bakoss (1931)	Tóth P. (1956)
Csőr	-	-	sárga, rövid
Köröm	-	-	-
Bőr	fehér	fehér	-
Szem	élénk	-	narancsvörös
Taraj	nagy, fűrészelt, ♀ lehajló	-	egyszerű csipkézett, ♀ lehajló
Arc	piros	-	-
Áll-lebeny	piros	-	nagy, kerek
Füllebeny	piros	-	vérpiros
Törzs	zömök	-	középhosszú, hengeres
Mell	erőteljes, mély	-	telt, széles
Hát és nyereg	-	-	ívelt
Szárny	-	-	magasan tűzött
Farok	♂ hátrafelé hajló	-	háttal 45°-os szögben
Láb	rövid, izmos	-	-
Lábszár, ujjak	hússzínű vagy fehér	-	-
Tollazat	kendermagos, ♂ világosabb, ♀ sötétebb	kendermagos	kékesszürke, kendermagos rajzolat, ♂ világosabb
Fogolyszínű magyar tyúk			
	Csukás (1955)	Tóth P. (1956)	Báldy (1958)
Fej	kicsi, erősen boltozott	kicsi	kicsi, domború koponya
Csőr	fehér vagy hússzínű	sárga	-

Fogolyszínű magyar tyúk			
	Csukás (1955)	Tóth P. (1956)	Báldy (1958)
Köröm	-	-	-
Bőr	-	-	-
Szem	narancsvörös	narancsvörös	élénk
Taraj	egyszerű fűrészelt, ♀ lehajló	egyszerű csipkézett, ♀ lehajló	egyenletesen csipkézett, ♀ gyakran megdőlt
Arc	vörvörös, ritkán tollazott	-	-
Áll-lebeny	lekerekített, vörvörös	nagy, kerek	finom tapintású, lekerekített
Füllebeny	nagy, tojásdad alakú	vérpiros	tojásdad alakú, élénk vörös
Törzs	középhosszú, kissé hengeres idomú	középhosszú hengeres	középhosszú, kissé hengeres
Mell	széles, telt	telt, széles	széles, telt, domború
Hát és nyereg	nyereg felé lejtős	ívelt	♀ egyenes, hosszú, ♂ rövidebb, ívelt
Szárny	-	magasan tűzött	magasan tűzött
Farok	erősen fejlett, magasan tartott	háttal 45°-os szögben, ♂ sarlótollak zölden zománczottak	túlfejlett faroktollak
Láb	közepesen hosszú	-	középhosszú

Fogolyszínű magyar tyúk			
	Csukás (1955)	Tóth P. (1956)	Báldy (1958)
Lábszár, ujjak	fehér vagy hússzínű	sárga, zöldesbarna, palaszürke vagy szaruszínű	sárga
Tollazat	fogolyszín, ♀ fénytelen, ♂ fényes, díszes	foglyos színű, ♀ fénytelen, ♂ fényes	testhez simuló, ♀ barna, fogolyszínű, ♂ aransárga nyak- és nyeregtoollak

Fajta	Takarmányértékesítés (kg/kg)
Sárga magyar fedetttyakú	3,74
Fehér magyar fedetttyakú	4,20
Kendermagos fedetttyakú	4,24
Fehér magyar kopasznyakú	4,70
Kendermagos kopasznyakú	4,86
Erdélyi kopasznyakú fekete	4,03

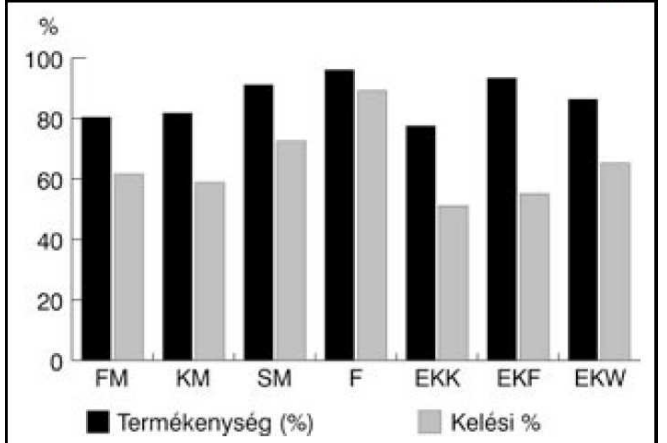
Forrás: Kisállattenyésztési Kutatóintézet, Gödöllő (2000)

A diagramok a magyar tyúkfajták néhány teljesítményadatát mutatják be. Forrás: Baromfi

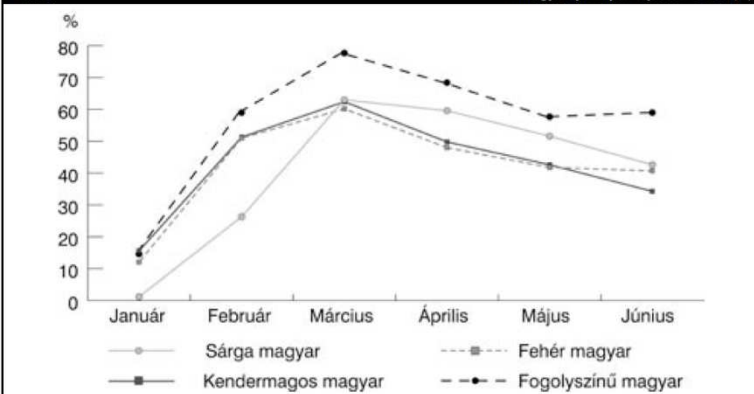
Az alábbi ábrák jelmagyarázata

FM	fehér magyar
KM	kendermagos magyar
SM	sárga magyar
F	fogolyszínű magyar
EKK	kendermagos erdélyi kopasznyakú
EKF	fekete erdélyi kopasznyakú
EKW	fehér erdélyi kopasznyakú

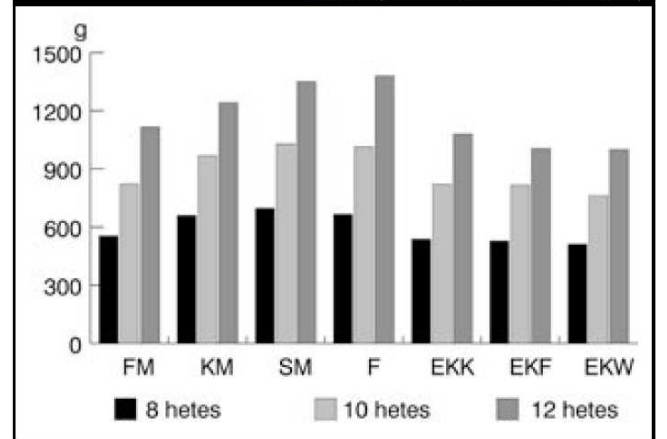
6. ábra Magyar tyúkfajták tenyésztőjásainak termékenysége és kelthetősége (%)

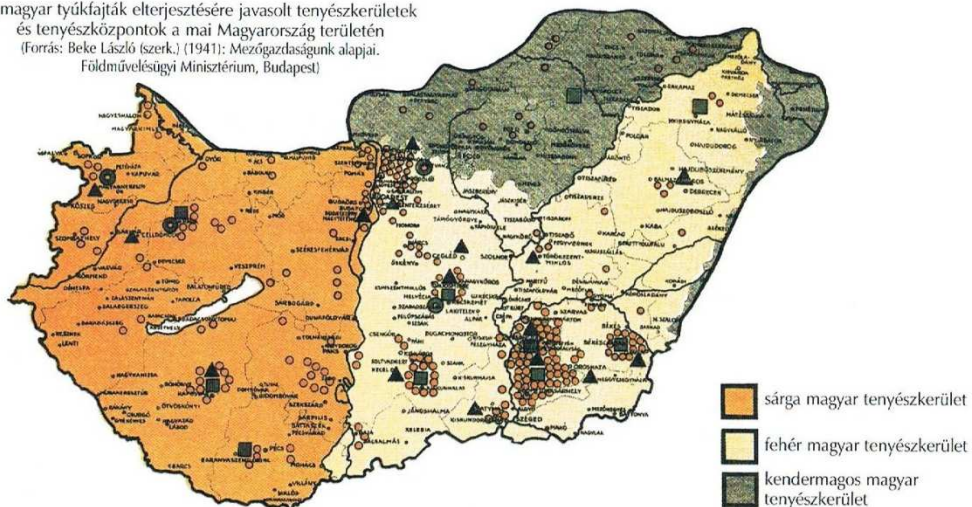
4. ábra A magyar tyúkfajták tojástermelése (%)

7. ábra Magyar tyúkfajták 8, 10 és 12 hetes kori testsúlya (kakasok) (a 2. kísérlet összesített adatai)

A magyar tyúkfajták elterjesztésére javasolt tenyészkörletek és tenyészközpontok a mai Magyarország területén (Forrás: Beke László (szerk.) (1941): Mezőgazdaságunk alapjai. Földművelésügyi Minisztérium, Budapest)

Forrás: Régi magyar baromfifajták-Szalay István

Részlet a szerző állományából

A hibának számító fehér fül
következetes szelekcióval jó
hatásfokkal visszazorítható

Előforduló hiba még a túlságosan
domináns a vörös szín

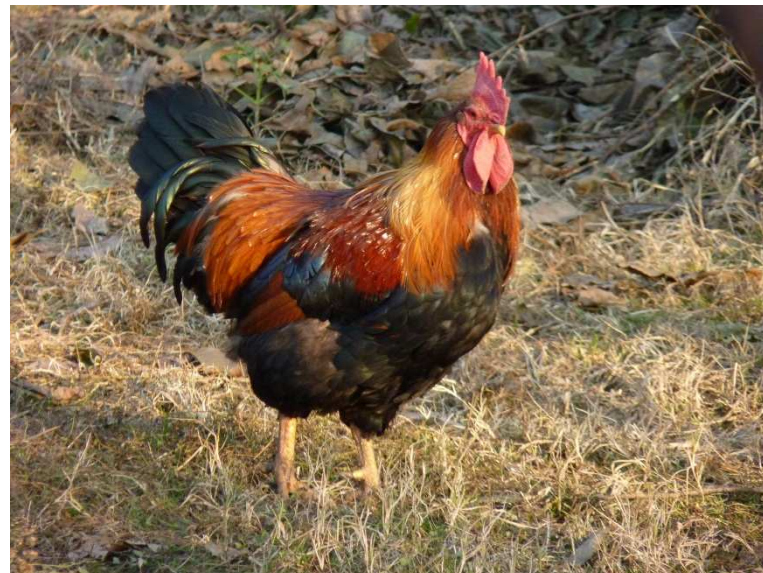
Törekedjünk a természetes környezet kialakítására. A fajta
csak így őrizheti meg eredeti tulajdonságait.

Növendék jércék.

Növendék kakasok.

Egy éves kakas.